

**MAVZU: “INFORMATIKA VA AXBOROT
TEXNOLOGIYALARI DARSLARIDA O‘QUVCHILARNING
BILIM VA KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH
USLUBIYOTI”**

Mirzaxo'jayev Xusanxon Axmatxon o'g'li

.“INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI” FANINI O‘QITISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

- Ma'lumki, “Informatika va axborot texnologiyalari” fani o‘z xususiyatiga ko‘ra fanlararo xarakterga ega bo‘lgan kompleksli ilmiy yo‘nalish hisoblanib, boshqa ilmiy yo‘nalishlarni rivojlantirishda muhim ro‘l o‘ynaydi. Shuning uchun u fan-texnika va ta’lim tizimlarida integrativ funktsiyani bajaruvchi fan sifatida tan olinadi. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan yillaridan buyon mamlakatimizda axborotlashtirish va ta’limda axborot - kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llash muammolariga xukumatimiz tomonidan alohida e'tibor qaratilmoqda.

“INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI” FANINI O‘QITISHDA INTERFAOL USULLARNING O‘RNI VA ULARNI QO‘LLASH

- Keyingi vaqtlarda pedagogik texnologiya masalasi mutaxassislar tomonidan alohida tadqiqot ob'yekti sifatida o'rganila boshlandi. Bunda pedagogik texnologiya ta'lim, o'qitish jarayoni maqsadiga va shaxs barkamolligiga erishtirishga yo'naltirilgan pedagogik faoliyat samardorligini oshirishning tizimlashtirilgan, loyixalashtirilgan vosita va usullari sifatida talqin qilinadi. Fanlarni o'qitish o'qituvchidan mantiqiy usullar asosida pedagogik texnologiyalardan foydalanishni talab etadi. Chunki fan asoslarini o'zlashtirish uchun talaba abstrakt tushuncha, (kategoriya)larning mazmun, mohiyatini teran anglab yetishi kerakli, bunga esa o'qituvchi, eng avvalo, dars jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni mantiqiy usullardan mohirlik bilan foydalangani holda qo'llay bilishi orqali erishadi.

- Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol usullar asosida o'qituvchining yangi bilimlarning talabalar tomonidan muayyan o'quv topshiriq, masalalarni yechishi bo'yicha muammoviy vaziyatlarni tashkil qilishi va shu yo'nalishda o'quv jarayonini boshqarishi tamoyili yotadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol usullardan foydalanish talabalarda fanga bo'lgan qiziqishini xosil qilishning zaruriy sharti hisoblanadi. Chunki mazkur usullar talabalarning diqqatini qo'yilgan muammolarning mohiyat-ahamiyatini anglab olishga va ularning yechimi ustida mustaqil, tanqidiy muhokama yuritishga yunaltiradi.
- Zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish uchun bir qator interaktiv usullardan foydalanish mumkin. Bu usullar qo'yilgan muammoning yechimini topishga qaratilgan bo'lib, bunda mantiqiy usullar, xususan, tushunchani ta'riflash va bo'lish, umumlashtirish va chegaralash, savollar tuzish, baxs va boshqalar nazariy metodologik mavqeini egallaydi.

- Pedagogik texnologiyalardan biror bir fanni o'qitish jarayonida foydalanish o'qituvchidan informatika va axborot texnologiyalari fani asoslarini yaxshi bilishni, uning qonun-qoidalarini va usullarini amaliyotda qo'llay bilish malakasiga ega bo'lishini talab etadi. Informatika va axborot texnologiyalari fani didaktikasi va o'qitish metodikasida asosiy o'rinlardan yana birini o'qitish usullari egallaydi.
- O'qitish usuli (metodi) (grekcha metodos - biror narsaga yul so'zidan) - bu ta'lim va tarbiya vositasi sifatidagi o'qitish maqsadlariga erishishga yo'naltirilgan o'qituvchi va o'quvchining bir-biri bilan bog'langan faoliyatining tartiblangan usullaridir. O'qitish metodlarining muammosini qisqacha "qanday o'qitish kerak?" degan savol yordamida ifoda qilish mumkin. Lekin shuni e'tirof etish lozimki, ushbu savolga javob olish uchun "Nima uchun o'qitish kerak?", "Nimalarni o'qitish kerak?" va "Kimlarni o'qitish kerak?" kabi savollar bo'yicha yetarlicha axborotga ega bo'lish kerak.
- Ana shundagina o'qitish maqsadi va mazmuniga, o'quvchilarning fikrlash faoliyati darajasiga to'liq javob bera oladigan o'qitish metodlarini tanlash masalasi xal etilishi mumkin. O'qitishning maqsadi va vazifalari o'qitish metodini yagona ravishda aniqlamaydi. Ma'lum bir mazmun bir necha metod bilan urganilishi mumkin. Bunda albatta xar bir metod yordamida o'qitish maqsadlariga erishiladi.

O'QITISH METODLARI KO'P QIRRALIDIR. SHU SABABLI HAM ULARNI KO'PLAB TASNIFLARI MAVJUDDIR. BU TASNIFLARDA METODLAR BIR YOKI BIR NECHTA BELGILAR BO'YICHA JAMLANADI.

- 1. An'anaviy tasnif. Umumiy belgi sifatida bilim manbai olinadi. - Amaliy : Tajriba, Mashqlar qilish , Mustaqil ish , Laboratoriya ishi. - Ko'rgazmali : Illyustratsiya , Kuzatish. - Og'zaki : Tushuntirish, Hikoya qilish, Suhbat, Ma'ruza. - Kitob bilan ishlash: O'qish, Tez ko'rib chiqish, Sitata olish , Bayon etish , qayta so'zlab berish , Konspekt. - Video metod : Ko'rib chiqish, Mashk ishlash.
- 2. Hozirgi kunda o'qitish metodlarining uchta katta guruhi alohida ajratilgandir: - o'quv-bilish faoliyatini tashkil etish va amalga oshirish metodlari; - o'quv-bilish faoliyatini nazorat va o'z-o'zini nazorat qilish metodlari; - o'quv-bilish faoliyatini rag'batlantirish va motivatsiya metodlari; O'quv-tarbiya jarayonida o'qitish metodlari quyidagi funksiyalarni bajarishi ma'lum: - o'rgatuvchi (metod yordamida o'qitish maqsadiga erishiladi) - rivojlantiruvchi (metod yordamida o'quvchilar rivojlanishining u yoki bu sur'ati (tempi) va darajalariga erishiladi). - tarbiyaviy (metod yordamida tarbiya natijalari oldindan belgilanadi) - istak tug'diruvchi yoki motivatsiya (o'qituvchi uchun metod o'quvchida o'qish uchun istak tug'diruvchi va bilish faoliyatini rag'batlantiruvchi vosita bo'lib kiladi) - nazorat-korreksion (metod yordamida o'qituvchi o'quv jarayonining borishini va natijalarini tashxis kiladi).

- Ma'lumki, "Informatika va axborot texnologiyalari" o'quv predmetining asosiy vazifasi o'quvchilarni zamonaviy axborot texnologiyalarining ba'zi bir umumiy g'oyalari bilan tanishtirish, axborot texnologiyalarining amaliyotdagi tatbiqini va kompyuterlarning zamonaviy hayotdagi ro'lini ochib berishdan iborat. Lekin, didaktik tamoyillarni xisobga olgan holda, o'quvchilarga nafaqat faktlarning qat'iy ilmiy bayonini berish, balki o'qitishning turli qiziqarli metodlarini ham qo'llash lozim. Masalan, ko'pchilikka ma'lum va ommabop bo'lgan krossvord o'yini bolalarda qiziqish uyg'otishi tabiiydir. Krossvord ko'rinishidagi so'rov shakli o'quvchilar uchun har doim qiziqarli va o'ziga tortadigan metoddir. "Kadrlar tayyorlash milliy dastri"da o'sib kelayotgan avlodni mustaqil fikrlaydigan kilib tarbiyalash vazifasi qo'yilgan. Ushbu masalani xal etilishi ko'p jihatdan o'qitishning interfaol metodlarini qo'llashga ham bog'liq. Avvalo "interfaol (interaktiv)" tushunchani aniqlashtirib olaylik. "Interaktiv" degan so'z inglizcha "interact" so'zidan kelib chiqqan. "Inter" - o'zaro, "act" - ish ko'rmoq, ishlamoq degan ma'nolarni anglatadi. Demak interaktiv deganda o'zaro ish 22 ko'rish, faoliyat ko'rsatish yoki suxbat bilan yoki tartibda kim bilandir (inson bilan) dialog (mulokot) xolatida bo'lish tushiniladi.

INTERFAOL O'QITISH - BU, AVVALAMBOR MULOQOTLILI O'QITISH BO'LIB, JARAYONNING BORISHIDA O'QITUVCHI VA O'QUVCHI ORASIDA O'ZARO TA'SIR AMALGA OSHIRILADI.

- Interfaol o'qitishning mohiyati o'quv jarayonini shunday tashkil etadiki unda barcha o'quvchilar bilish jarayoniga jalb qilingan bo'lib, erkin fikrlash, tahlil qilish va mantiqiy fikr yuritish imkoniyatlariga ega bo'ladilar.
- Darslardagi interfaol faoliyat o'zaro tushunishga, hamkorlikda faoliyat yuritishga, umumiy, lekin xar bir ishtirokchi uchun ahamiyatli masalalarni birgalikda yechishga olib keladigan dialogli aloqani tashkil etish va rivojlantirishni ko'zda tutadi. Interfaol usul bitta so'zga chiquvchining, shuningdek bitta fikrning boshqa fikrlar ustidan dominantlik qilishligini chikarib tashlaydi.

- Interfaol usullardan foydalanib o'qitishni tashkilotchilari uchun, sof o'quv maqsadlaridan tashkari quyidagi jihatlar ham muhimdir: - guruhdagi o'quvchilarning o'zaro muloqotlari jarayonida, boshqalarning qobiliyatlarini tushinib yetish; - boshqalar bilan o'zaro muloqotda bo'lish va ularning yordamiga muhtojlik zaruratining shakllanishi; - o'quvchilarda musobaqa, raqobatchilik kayfiyatlarini rivojlantirish. Shuning uchun interfaol usullardan foydalanib o'qitish guruhlarida muvaffaqiyatli faoliyat ko'rsatish uchun zarur bo'lgan ikkita asosiy funksiyalar amalga oshirilishi lozim: - o'qitishning pragmatik jhati qo'yilgan o'quv masalasini yechishlikning shartligi; - tarbiyaviy masalalarni yechish (hamkorlikdagi ish jarayonida guruh a'zolariga yordam ko'rsatish, xulq-atvor normalarini shakllantirish). Ushbu faktni alohida qayt etish lozimki, o'qitishning barcha interfaol usullarini verbal (og'zaki) va noverbal usullarga ajratish mumkin. Verbal (og'zaki)larga quyidagilar kiradi: 23 - vizual: U yuz ifodasi, gavdaning xolati, xarakatlar, ko'zlar orqali aloqa. - akustik: U intonatsiya, ovoz balandligi, tembr, nutq tempi, tovush balandligi, nutqiy a'zolar va hakazo. Verbal usullar orasida quyidagilarni ajratib ko'rsatish mumkin:

“ INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI” FANINING MA’RUZA MASHG‘ULOTLARIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR VA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH USLUBIYOTI

- “Informatika va axborot texnologiyalari” fanini o‘qitishda nazariy, amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlari o‘tkaziladi. Nazariy mashg‘ulotlar ma’ruza, hikoya, tushuntirish, yo‘riqnoma berish, namoyish, suhbat usullarida olib borilishi mumkin. Ma’ruza - davomli vaqt ichida o‘qituvchi tomonidan katta hajmdagi o‘quv materialini monologik bayon qilishi. Ma’ruza o‘rta umum ta’lim muassasining yuqori sinflarida, litsey va kollejlarda, oliy o‘quv yurtlarida foydalaniladigan ta’lim usuli bo‘lib, unda o‘zaro ta’sir pedagogning bayoni va talabalarning tinglashi, ayrim faktlar, asosiy g‘oya va izlanishlarni yozib olishlari shaklida amal qilgan. Ma’ruza uchun vaqt bolalarning tayyorgarlik daraja o‘quv materiali hajmiga ko‘ra belgilanadi. Ma’ruza jarayonida talabalarning faolligi, tashabbuskorligini oshirish maqsadida pedagog o‘z nutqini ko‘rgazma qurol, darslikda berilgan faktlar, muammo va topshiriqlar bilan uyg‘unlashtiradi.

“AQLIY HUJUM” USULI QO‘LLANILISHINING TEXNOLOGIK XARITASI

- Ish bosqichlari va vaqti Faoliyat mazmuni ta'lim beruvchi ta'lim oluvchilar
1- bosqich O'quv mashg'ulotuda mavzuni mustahkamlashda “aqliy hujum” usulidan foydalaniladi; Usul maqsadi: Mavzu yuzasidan guruhlar bir-biri bilan erkin fikr almashish; Baholash mezonlarini aniqlaydi. 2- bosqich Kirish
Qo'yilgan fikrni e'lon qiladi; Jamoaviy ishlash sharoiti va axloq qoidasi bilan tanishtiradi; Fikr yuritishni boshlashga ruxsat beradi. Har bir guruh g'oyalarni qayd qilib borish uchun eksport tayinlaydi. 3- bosqich Asosiy bosqich
Kuzatadi, rag'batlantiradi. O'zini tortishuvga aralashishini, o'z nuqtai-nazarini aytishga yo'l qo'ymaydi. Kerak bo'lganda guruhni xayrixohlik bilan ish holatiga qaytaradi. Aytilgan fikrlarni ekspertlar bilan muhokama qilishni, ularni taklif etilgan mezonlarga mos holda baholash va tanlashni tashkillashtiradi.

•TAMOM.